

INTEGROVANÝ ZÁCHRANNÝ SYSTÉM A BÁŇSKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA

Co to je a v jakém legislativním rámci funguje IZS?

Integrovaný záchranný systém (dále jen „IZS“) je definován zákonem č. 239/2000 Sb. o integrovaném záchranném systému a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o IZS“), jako koordinovaný postup při provádění záchranných a likvidačních prací pro případ, kdy si mimořádná událost vyžádá nasazení sil a prostředků více složek tohoto systému.

IZS není organizace, ale systém, systém s nástroji spolupráce a modelovými postupy součinnosti. Jeho účelem je promyšlenou a plánovanou kooperací zabezpečit, aby veškeré možné zdroje a kompetence, které jsou potřebné při záchranných a likvidačních pracích, byly použity. Má tedy univerzální poslání a vznikl z potřeby společného postupu při přípravě na mimořádné události (dále jen MU) různého druhu. Použije se při přípravě na vznik MU a při potřebě provádět současně záchranné a likvidační práce dvěma nebo více složkami IZS. Je určen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací při MU, včetně havárií a živelních pohrom.

Základním aspektem IZS je skutečnost, že složka IZS neztrácí svojí účastí v něm svoji právní subjektivitu ani princip dosavadního samostatného financování.

Základním legislativním rámcem pro IZS je již výše uvedený zákon č. 239/2000 Sb., o integrovaném záchranném systému. Zákon stanoví složky IZS a jejich působnost (pokud tak nestanoví zvláštní právní předpisy), působnost a pravomoc státních orgánů a orgánů územních samosprávných celků, práva a povinnosti právnických a fyzických osob při přípravě na mimořádné události a při záchranných a likvidačních pracích a při ochraně obyvatelstva před a po dobu vyhlášení krizových stavů (stavu nebezpečí, nouzového stavu, stavu ohrožení státu a válečného stavu).

Zákonem o IZS jsou definovány složky IZS. Ty jsou rozděleny na tzv. základní a na ostatní.

Základní složky IZS zajišťují nepřetržitou pohotovost pro příjem ohlášení vzniku mimořádné události, její vyhodnocení a neodkladný zásah v místě mimořádné události. Za tímto účelem rozmísťují své síly a prostředky po celém území České republiky.

Základními složkami IZS jsou:

- Hasičský záchranný sbor ČR (dále jen „HZS ČR“) a jednotky požární ochrany zařazené do plošného pokrytí kraje JPO,

- Policie ČR,
- Zdravotnická záchranná služba.

Ostatní složky IZS jsou povolávány k záchranným a likvidačním pracím podle povahy mimořádné události, na základě jejich možností zasáhnout a pravomocí, které jim dávají právní předpisy a poskytují tzv. pomoc na vyžádání.

K ostatním složkám IZS patří:

- vyčleněné síly a prostředky ozbrojených sil,
- ostatní ozbrojené bezpečnostní sbory,
- ostatní záchranné sbory,
- orgány ochrany veřejného zdraví,
- havarijní, pohotovostní a jiné služby,
- zařízení civilní ochrany,
- neziskové organizace a sdružení občanů, která lze využít k záchranným a likvidačním pracím,
- v době krizových situací také odborná zdravotnická zařízení na úrovni fakulturních nemocnic

Mezi ostatní složky se řadí také báňské záchranná služba.

Co je a v jakém legislativním rámci funguje báňská záchranná služba?

Báňská záchranná služba (dále jen „BZS“) je služba, kterou musí na základě zákona a za podmínek jim stanovených zajistit podnikatelské subjekty při hornické činnosti a činnosti prováděné hornickým způsobem za účelem včasného a kvalifikovaného zásahu k záchraně lidských životů a majetku při haváriích.

Povinnost zřídit báňskou záchrannou službu pro hornickou činnost v podzemí a pro případy pro něž to nařídí ČBÚ, je dána ustanovením § 7 zákona č. 61/1988 Sb. o hornické činnosti výbušninách a státní báňské správě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o hornické činnosti).

Zajištění báňské záchranné služby, její organizaci, úkoly požadavky na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci báňské záchranné služby a na odbornou způsobilost členů báňských záchranných sborů upravuje vyhláška Českého báňského úřadu č. 447/2001 o báňské záchranné službě, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „vyhláška o BZS“).

Hlavním úkolem báňské záchranné služby je podle ustanovení § 4 vyhlášky o BZS provádět práce a rychlé a účinné zásahy k záchraně lidských životů a majetku při haváriích včetně poskytování první pomoci v podzemí, zdolávání havárií a odstraňování následků havárií. Kromě výše uvedených úkolů báňská záchranná služba vykonává i jiné činnosti v nedýchatelném nebo zdraví škodlivém prostředí a další speciální a rizikové práce, např. práce ve výšce a nad volnou hloubkou nebo pod vodní hladinou. Dále spolupracuje s organizacemi při havarijní prevenci a zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a bezpečnosti provozu zejména tím, že provádí namátkové prohlídky jejich pracovišť a kontroly prostředků pro zdolávání havárií, popřípadě i školení a výcvik záchranářů.

Organizaci báňské záchranné služby je touto vyhláškou upravena jako dvoustupňová, přičemž první stupeň tvoří Hlavní báňské záchranné stanice (dále jen „HBZS“) a druhý stupeň závodní báňské záchranné stanice (dále jen „ZBZS“).

K plnění uvedených úkolů musí být báňské záchranné stanice dostatečně personálně a technicky vybavené. Počet členů báňských záchranných sborů, množství a druh speciální záchranné a ostatní techniky určuje dle typu stanice a rozsahu dalších specifických úkolů a povinností služební řád příslušné báňské záchranné stanice.

Jako celosvětové unikum je nutné zdůraznit, že BZS v ČR má povinnost zajistit lékařskou službu první pomoci v podzemí, a že tedy musí disponovat lékaři záchranní a potřebnou technikou pro rychlý transport postižených úrazem.

Už jen z dříve uvedeného výčtu úkolů, které musí BZS zajistit lze vycítit, že mnohé dovednosti, zkušenosti báňských záchranníků a techniku by bylo možné uplatnit také mimo oblast hornictví při likvidaci nehod v průmyslu nebo i v civilním životě.

Jaké možnosti má BZS pro využití mimo oblast hornictví?

Báňská záchranná služba by postrádala svůj smysl, a jistě by již dávno zanikla, pokud by její funkce byla zastupitelná jiným záchranným sborem, např. hasičským, zdravotnickou záchrannou službou apod.

V čem však ona výjimečnost BZS spočívá?

Již od vzniku báňské záchranné služby, který se datuje ke konci 19. století, a řadí tak BZS mezi nejstarší záchranné sbory, zkušenosti z likvidace mimořádných událostí v hlubinných dolech ukázaly co musí báňská záchranná služba poskytnout, aby její zásahy byly účinné.

Lze říci, že hlavním požadavkem je schopnost zásahu v nedýchatelném ovzduší, mnohdy výbušném, bez snadné možnosti úniku do bezpečí, navíc ve stísněném uzavřeném prostoru, ve kterém je nutno dbát zajištění stability celého prostoru.

Zjednodušeně můžeme říct, že těžkou a nebezpečnou prací, kterou vykonává horník musí navíc báňský záchranník vykonávat v extrémních podmínkách.

Právě schopnost obstát v těchto podmínkách díky výcviku, fyzické a psychické odolnosti, speciální vypracované taktice zásahu a vybavení zejména pracovními dýchacími přístroji s dlouhou ochrannou dobou (4 hodiny oproti necelé hodině hasičských přístrojů), ale také měřicí technikou, technikou pro zajišťování stability důlních chodeb, manipulaci s těžkými břemeny ve stísněných podmínkách dělá z BZS unikátní záchrannou službu, jejíž funkci v důlních podmínkách nelze zastoupit.

Touto unikátností se BZS také podstatně liší od jiných záchranných služeb a právě zde je nutno hledat hlavní možnosti využití BZS mimo oblast hornictví.

Jaké prostředky může BZS nabídnout?

Jsou to jednak lidské zdroje a technika.

BZS v ČR disponuje celkem 1406 báňskými záchranáři schopnými zásahu v nedýchatelném ovzduší, z nich je 150 lezců, 25 potápěčů, 6 chemiků, 31 lékařů, 24 zdravotníků, 3 záchranáři pro práci pod vrtulníkem a 156 mechaniků dýchací techniky.

Z vybavení technikou je možné uvést 686 kyslíkových pracovních dýchacích přístrojů, 131 vzduchových, 98 vozidel a speciální techniku pro zásahy lezců, potápěčů, techniku pro zajišťování stability podzemních děl, ale i např. stropů poškozených budov apod.

Tyto prostředky jsou rozmístěny ve 4 HBZS a 15 ZBZS, přičemž k okamžitému použití jsou na stanicích se stálou hotovostí, kterých je 7. Jedná se o 4 HBZS a 3 ZBZS. Počty sloužících záchranářů, okamžitě připravených k výjezdu jsou uvedeny v tabulce:

Pohotovost báňských záchranářů na území ČR

sídlo stanice	stálá pohotovost	domácí pohotovost	záchranáři celkem
Ostrava	27	8	95
Most	16	8	88
Praha	7	7	40
Odolov	4	6	22
Hamr	5	5	37
Dolní Rožínka	4	2	54
Hodonín	2	3	35
CELKEM	65	39	371

Všichni záchranáři jsou vybaveni pracovním kyslíkovým dýchacím přístrojem s 4 hodinovou ochrannou dobou, protišlehovými obleky a osobním svítlidlem. To neplatí pro stálou hotovost HBZS Hodonín, která má specifické poslání pro zásahy při erupcích, výbuších a požárech ropy a zemního plynu a jejichž záchranáři jsou vybaveni přístroji vzduchovými identickými s těmi, které používá HZS ČR.

Rozmístění těchto stanic je patrné z následujícího obrázku

Zbývá ještě dodat určenost těchto stanic:

HBZS Ostrava – pro hornickou činnost v podzemí,

HBZS Most – pro hornickou činnost na povrchu,

HBZS Hodonín - pro hornickou činnost spočívající v průzkumu, těžbě a skladování plyných a kapalných hořlavých nerostů,

HBZS Praha – pro činnost prováděnou hornickým způsobem v podzemí,

ZBZS Dolní Rožínka – pro Důl Rožná (těžba uranu),

ZBZS Hamr – pro sanaci chemické těžby uranu,

ZBZS Odolov – pro sanaci hlubinné těžby uhlí ve východočeském revíru.

Lze vůbec BZS využít mimo hornickou činnost?

V úvodu bylo řečeno, že BZS zřizují horničtí podnikatelé za účelem likvidace havárií ve svých provozech. Báňské záchranné stanice jsou tedy soukromými subjekty, nebo jsou součástí soukromých subjektů. Jejich provoz je financován ze soukromých zdrojů a jako takové mají pouze omezenou povinnost poskytovat pomoc.

Tato povinnost plyne např. ze zákona o požární ochraně, podle kterého musí každá právnická osoba poskytnout pomoc pokud jsou ohroženy životy nebo hrozí značná škoda.

Povinnost poskytnout pomoc, která je stanovena vůči provozovateli báňské záchranné stanice lze založit dohodou uzavřenou mezi provozovatelem BZS a HZS ČR, pak se může stát báňská záchranná stanice součástí IZS.

Je otázkou, zda tato dohoda není v rozporu se zákonem, na základě kterého je BZS zřízena.

Odpověď na ni je v ustanovení § 4 odst. 2 písm. c), ve kterém se uvádí, že úkolem báňské záchranné služby je také plnit úkoly a povinnosti vyplývající ze zvláštních právních předpisů, přičemž odkaz z tohoto ustanovení je přímo do zákona o IZS.

Je tedy nepochybné, že pokud provozovatel BZS projeví vůli spolupracovat v rámci IZS neexistuje žádná legislativní překážka.

Je BZS využívána mimo hornictví?

Společné zásahy báňských záchranářů a hasičů byly prováděny daleko dříve, než došlo k zákonnému ustanovení integrovaného záchranného systému. Spolupráce vznikala spontánně, protože bylo v hornických regionech známo, že bánští záchranáři jsou vycvičeni pro práci v extrémních podmínkách a jejich technické vybavení a zkušenosti a dovednosti, získané při pracích a zásazích v podzemí, mohou být využity i při likvidaci mimořádných událostí na povrchu.

Se vznikem IZS dostala tato spolupráce jasnější právní rámec. Podle zákona o IZS tvoří BZS ostatní složky IZS a poskytují pomoc na vyžádání, nejsou tedy součástí prvního výjezdu, ale jsou na místo havárie povoláváni až operativně podle potřeby.

Spolupráce mezi IZS a BZS je dána dohodami o poskytování pomoci na vyžádání. uzavřenými mezi HZS ČR jednotlivých krajů a báňskými záchrannými stanicemi. Zastřešující roli těchto dílčích smluv tvoří Rámcová dohoda o spolupráci uzavřená na republikové úrovni mezi GŘ HZS ČR, ČBÚ a všemi HBZS v květnu tohoto roku.

Jednotlivé báňské záchranné stanice pak mají na krajské úrovni uzavřeny dohody o poskytování pomoci s HZS kraje, ve kterém mají sídlo.

A jak je tedy BZS využívána mimo oblast hornictví?

Báňské záchranné stanice jsou začleněny do poplachových plánů IZS kraje. Každá stanice stanovila rozsah plánované pomoci (síly a prostředky určené k poskytnutí pomoci, osoby určené ke koordinaci a čas potřebný k výjezdu) a vymezila typové činnosti vhodné ke spolupráci. V rámci IZS byli bánští záchranáři využíváni ke spolupráci při společných zásazích zejména při likvidaci živelních pohrom, průmyslových havárií a dalších mimořádných událostí z důvodu jejich způsobilosti k provádění dlouhodobých zásahů v nedýchatelném ovzduší a zajišťování stability budov poškozených následkem výbuchu, požáru nebo jejich podmáčení. Pro společné akce byla využívána dýchací, vyprošťovací, zajišťovací, hasební a další báňská technika, mnohdy speciálně vyvinutá pro záchranné práce (např. velkoprofilové protlačovací potrubí, vysokozdvizný stroj s dálkově ovládaným hydraulickým zajišťováním staticky narušených objektu,). IZS využívá rovněž záchranáře specialisty zejména potápěče a lezce.

Jako nejzávažnější zásahy a zároveň jako vzorek zásahů, při kterých lze BZS využít lze uvést: zásahy:

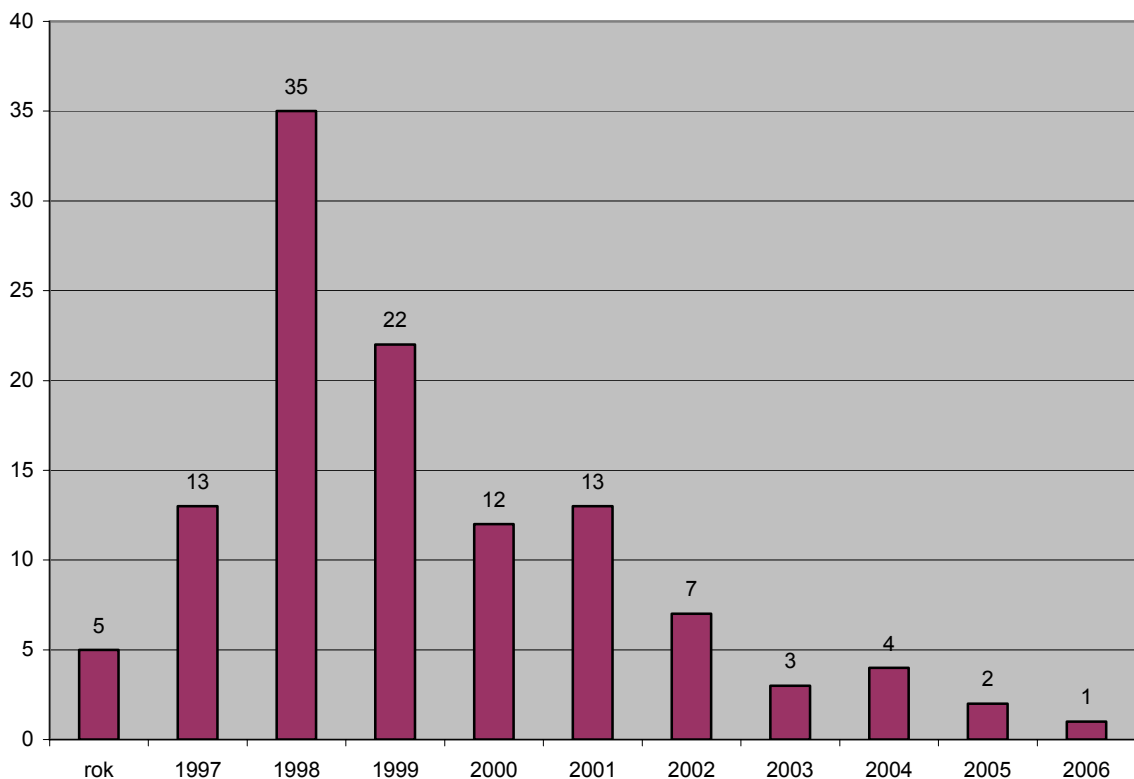
- na záchranných a evakuačních pracích při velkých povodních, kdy záchranáři – specialisté pro práce pod vrtulníkem evakuovali několik set lidí ze zatopených oblastí,

- při likvidaci složitých požárů, zejména výškových budov v Havířově, Mostě, Třinci,
- Orlové, Karviné, kde bylo nutno použít dýchací techniku s delší ochrannou dobou,
- používanou v báňské záchranné službě,
- při likvidaci požáru zásobníku inertizací a odtěžením při výbušných koncentracích zplodin hoření (zásobníky Opatovice, Mladá Boleslav, Olomouc, silo Dobroměřice u Loun, silo Nebanice u Chebu),
- při vyprošťování ostatků osob a technických prostředků z obtížně přístupných nebo zatopených prostor a při objasňování závažné trestné činnosti ve spolupráci s Policií České republiky(Orlická přehrada, kalište dolu ČSM, Rychvald, Osek),
- na vyprošťování osob z trosek a zajišťování stability budov v Praze a v Ostravě po výbuchu plynu za použití mechanických prostředků a hydraulického zvedacího zařízení,
- při chemických haváriích v Chemopetrolu v Litvínově.

Z následujícího grafu lze však vysledovat, že počet společných zásahů IZS a BZS od roku 1997 do současnosti klesá.

Graf vývoj zásahů BZS v rámci IZS:

Počet zásahů BZS v rámci IZS

V čem je příčina poklesu využívání BZS mimo hornictví?

Jedním z důvodů nízkého využívání BZS pro prvotní výjezdy, je zavedení automatizace postupu řízení při vyhlášení výjezdu. Prováděcí vyhláška k IZS definuje podmínky, za kterých jsou vyhlášovány jednotlivé stupně poplachu, které predurčují potřebu sil a prostředků pro záchranné a likvidační práce zejména v závislosti na rozsahu mimořádné události a úrovni koordinace složek při společném zásahu. Operátoři IZS aktivují k prvotnímu výjezdu k haváriím a nehodám pouze základní složky IZS.

Dalším důvodem nižšího využívání všech možností pomoci BZS v první fázi záchranných a likvidačních prací je nedostatečná informovanost velitelů zásahu a pracovníků na operační úrovni o všech možnostech spolupráce. Po vyhodnocení rozsahu a druhu mimořádné události může velitel zásahu povolát báňskou záchrannou službu buď přímo nebo prostřednictvím operačního střediska, ale zpravidla se tak nestává. Báňská záchranná služba byla nejvíce využívána ke spolupráci v hornických oblastech a to na základě osobních dobrých zkušeností ze společných akcí z minulé doby a osobních kontaktů velitelů obou záchranných složek. Tyto kontakty však postupně odeznívají. S přesunem operačního řízení z územně příslušných středisek na krajskou úroveň se všeobecná informovanost o možnostech využití BZS bude bez náležité osvěty nadále snižovat. Spolupráce obou záchranných sborů se neprohloubila i přesto, že je na krajské úrovni spolupráce obou sborů již od roku 2003 upravena smluvně.

Nedostatečná osvěta o možnostech využití BZS se projevuje i v preventivních oblastech činnosti. Báňské záchranné stanice se zúčastňovaly společných cvičení s ostatními složkami IZS. HBZS Most byla vyzvána k účasti na společném cvičení od roku 1997 pouze ve třech případech. V roce 1997 byly nacvičovány záchranné práce při úniku čpavku z Chemopetrolu v Záluží u Litvínova a v letech 2003 a 2006 byly nacvičovány záchranné a zajišťovací práce v částečně zřícených objektech. HBZS Ostrava se zúčastnila v roce 2002 a v roce 2003 pouze cvičení OMEGA, na kterém byly nacvičovány záchranné a zajišťovací práce v částečně zřícených objektech a v letech 2005 a 2006 byla nacvičována záchrana osob ze zamrzlé vodní plochy na přehradě.

Z uvedeného vyplývá, že nejsou plně využívány všechny možnosti spolupráce s BZS a jsou procvičovány stejné typové činnosti. Z důvodu neúplné informovanosti nejsou téměř využívány pro potřeby jednotek požární ochrany výkony provozoven báňských záchranných stanic, ve kterých je prováděná servisní a opravárenská činnost dýchací a křísící techniky, opravy, tlakové zkoušky a plnění tlakových lahví, opravy a servis detekční a indikační techniky, činnost plynové laboratoře apod.

Jak by se dala tato spolupráce zintenzivnit?

Hasičské záchranné sbory krajů, které mají na svém území báňskou záchrannou stanici s plošnou působností, mají se zřizovateli těchto stanic uzavřené dohody o

plánované pomoci. Báňská záchranná služba bývá využívána pro zásahy a cvičení se složkami integrovaného záchranného systému většinou jen na místní úrovni, maximálně na úrovni území příslušného kraje. Ostatní hasičské záchranné sbory krajů o spolupráci s báňskou záchrannou službu nežadají. Důvodem je absence zkušeností v oblasti spolupráce s báňskou záchrannou službou a neúplná informovanost o možnostech spolupráce.

V provozovnách báňských záchranných stanic se provádějí činnosti, které mohou využít pro své potřeby i jednotky požární ochrany. Jedná se o servisní a opravářskou činnost kyslíkové i vzduchové dýchací techniky, tlakové zkoušky a plnění vzduchových a kyslíkových lahví, služby plynové laboratoře, služby zkušební roznětic, ohmetru a indikačních přístrojů, apod.

Báňské záchranné stanice nabízejí rovněž školicí a výcvikovou činnost pro provádění prací ve výšce a nad volnou hloubkou, prací pod vodní hladinou, trhacích prací apod.

K tomu aby se tato spolupráce více rozvíjela je potřebná vzájemná ochota a zejména zvýšená míra informovanosti o možnosti vzájemné pomoci mezi BZS a HZS ČR.

Je ale vůbec spolupráce BZS s IZS potřebná?

Na tuto otázku lze jednoznačně odpovědět ano je.

Vzájemné předávání zkušeností zejména mezi HZS a BZS přináší zkvalitnění práce obou těchto sborů. Přímo nezbytná je tato spolupráce v oblasti činnosti prováděné hornickým způsobem, která je na hranici mezi stavebnictvím a hornictvím a kde dochází k překrývání kompetencí mezi HZS a BZS. Právě spojení předností obou těchto záchranných služeb může přinést užitek těm, kteří je budou v budoucnu potřebovat.